

получением, перечислением или использованием ими средств местного бюджета, использованием муниципальной собственности и управлением ею, а также в части предоставленных налоговых и иных льгот и преимуществ [6].

При обнаружении хищений бюджетных средств, подделок документов, подлогов и других злоупотреблений работники Контрольного органа должны принимать меры для обеспечения сохранности подлинников соответствующих документов [7].

Таким образом, понятие «контрольный орган» муниципального образования на порядок шире осуществляемых им функций. Без контрольного органа нельзя организовать эффективную систему муниципального контроля. Полномочия контрольных органов местного самоуправления сформировали модель контрольного органа в широком смысле.

Список использованных источников:

1 Конституция Российской Федерации (принята всенародным голосованием 12.12.1993) (с учетом поправок, внесенных Законами РФ о поправках к Конституции РФ от 30.12.2008 № 6-ФКЗ, от 30.12.2008 № 7-ФКЗ, от 05.02.2014 № 2-ФКЗ, от 21.07.2014 № 11-ФКЗ) [Электронный ресурс] // КонсультантПлюс: справочно-правовая система / Режим доступа : URL: <http://www.consultant.ru>.

УДК 347.23.

2 Федеральный закон «Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации» от 06.10.2003 г. № 131-ФЗ : принят Гос. Думой 16 сент. 2003 г. (ред. от 24.04.2020 № 148-ФЗ) [Электронный ресурс] // «Консультант Плюс» : справочно-правовая система / Режим доступа : <http://www.consultant.ru>.

3 Аминов И.Р. Юридические коллизии нормативных правовых актов местного самоуправления // Вестник Уфимского юридического института МВД России. 2015. № 3 (69). С. 26-30.

4 Модельное положение о контрольном органе муниципального образования [Электронный ресурс] // Режим доступа : <https://deppolitiki.admhmao.ru>.

5 Бурмистров А.С. Структура контрольной власти в России // Государственная власть и местное самоуправление. – 2009. № 4. – С. 13.

6 Василенко, И.А. Государственное и муниципальное управление. – М: Гардарики, 2017. – 494 с.

7 Гафаров А.Р., Комаров А.Г. Контроль в системе государственного и муниципального управления // Проблемы современной экономики. – 2008. – № 3 (27) – с. 21-24.

8 Елисеева С.В. Предмет контроля за целесообразностью и эффективностью в сфере местного самоуправления // Конституционное и муниципальное право. – 2010. – №8. – с. 57-62.

© Кулаев А.Р., 2020

ЗАХИСТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В ПРАКТИЦІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Томляк Таїса Сергіївна
асистент кафедри права,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)

PROTECTION OF PROPERTY RIGHTS IN THE CASE LAW OF THE EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

Tomlyak Taisa,
Assistant of the Department of Law,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)

ЗАЩИТА ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ В ПРАКТИКЕ ЕВРОПЕЙСКОГО СУДА ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА

Томляк Таиса Сергеевна,
ассистент кафедры права,
Винницкий национальный аграрный университет
(г. Винница)

DOI: [10.31618/ESU.2413-9335.2020.4.75.850](https://doi.org/10.31618/ESU.2413-9335.2020.4.75.850)

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто правові позиції Європейського суду з прав людини (далі – Суд). Зокрема, досліджено рішення Суду у справах щодо правомірності втручання у право власності з огляду на положення Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі Протокол №1 до Конвенції).

Також, у статті конкретизовані принципи, які, на думку Суду, держава повинна дотримуватись при втручанні у право власності.

Крім того, встановлено, що поняття «власності» в розумінні ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції має самостійне значення. Тобто, вказане поняття не може залежати від юридичної класифікації його в національному законодавстві і не може обмежуватися власністю на речі.

Також, нами досліджено широке розуміння в практиці Суду «інтересів суспільства» при застосуванні заходів позбавлення права власності і забезпечення при цьому пропорційного співвідношення між поставленою метою та використаними засобами.

Крім того, розглянуто взаємозв'язок між статтею 1 Протоколу № 1 та іншими статтями Конвенції, адже питання, що виникають у зв'язку з користуванням своїм «майном», також можуть стосуватися інших статей Конвенції.

Проаналізовано деякі рішення Суду з прав людини та його тлумачення понять «власність», «майно» і «право власності».

ABSTARCT

The article considers the legal positions of the European Court of Human Rights (hereinafter - Court). In particular, the decision of the Court in cases of legality of interference with property rights was examined in the light of the provisions of Protocol № 1 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (hereinafter Protocol №1 to the Convention).

Also, the article specifies the principles that, in the opinion of the Court, the state must adhere to when interfering in property rights.

In addition, it is established that the concept of "property" within the meaning of Part 1 of Art. 1 of Protocol No. 1 to the Convention has an independent meaning. That is, this concept cannot depend on its legal classification in national law and cannot be limited to ownership of things.

Also, we considered a broad understanding in the practice of the Court "interests of society" in the application of measures of deprivation of property rights and ensuring a proportional relationship between the goal and the means used.

In addition, the relationship between Article 1 of Protocol No. 1 and other articles of the Convention is considered, as issues arising in connection with the use of one's "property" may also relate to other articles of the Convention.

Some decisions of the Court of Human Rights and its interpretation of the concepts of "property", "property" and "property rights" are analyzed.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрены правовые позиции Европейского суда по правам человека (далее - Суд). В частности, исследованы решения Суда по делам о правомерности вмешательства в право собственности с учетом положений Протокола № 1 к Конвенции о защите прав человека и основных свобод (далее Протокол №1 к Конвенции).

Также, в статье конкретизированы принципы, которые, по мнению Суда, государство должно соблюдать при вмешательстве в право собственности.

Кроме того, встановлено, что понятие «собственности» в понимании ч. 1 ст. 1 Протокола № 1 к Конвенції має самостійне значення. То єсть, вказанне поняття не може залежати від юридическої класифікації его в національному законодавстві і не може обмежуватися собстенністю на вещи.

Також, нами рассмотрено широкое понимание в практике Суда «интересов общества» при применении мер лишения права собственности и обеспечения при этом пропорционального соотношения между поставленной целью и использованными средствами.

Кроме того, встановлено взаємозв'язок між статтею 1 Протокола № 1 і другими статтями Конвенції, вєдь вєпросы, вєзнікаючіє в зв'язку з использованием своим «имуществом», также могут касаться других статей Конвенції.

Проанализированы некоторые решения Суда по правам человека и его толкование понятий «собственность», «имущество» и «право собственности».

Ключові слова: право власності, Європейський суд з прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, держава, майно, баланс між приватним та публічним інтересом.

Key words: property rights, the European Court of Human Rights, the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, the state, property, the balance between private and public interest.

Ключевые слова: право собственности, Европейский суд по правам человека, Конвенция о защите прав человека и основных свобод, государство, имущество, баланс между частным и публичным интересом.

Постановка проблеми. Зважаючи на євроінтеграцію нашої держави, великого значення набувають вивчення досвіду та правової доктрини, які більш за все реалізовано в рішеннях Суду та

приведення національного законодавства у відповідність до норм міжнародного права.

Основною метою удосконалення національного законодавства є досягнення європейських стандартів життя та гідного місця

України в світі, а також об'єднання суспільства довкола розуміння цінності прав і свобод людини, які захищаються на основі принципу рівності та недискримінації, вирішення основних системних проблем у сфері захисту прав і свобод людини.

У зв'язку із цим, безумовно, посилюється актуальність наукових досліджень у сфері прав людини як фундаментальної цінності громадянського суспільства, їх реалізації, правової активності носіїв прав, діяльності держави щодо забезпечення прав людини. Окреме, важливе місце в цьому посідає і захист права власності, особливо з огляду на політичні, економічні і соціальні проблеми в Україні упродовж останніх років.

Після ратифікації Україною Конвенції виникла необхідність імплементації Конвенції та рішень Суду в національне законодавство. Але наскільки це відповідає сучасним реаліям української судової практики й українському законодавству? Спробуємо розібратися.

Оскільки Конвенція є міжнародним договором, а отже, процес тлумачення і застосування її положень відповідає міжнародно-правовим правилам. Поряд з цим, вважаємо, що на рівні Суду діє незалежне від національного тлумачення поняття власності, а тому дослідження статті набувають особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Найбільш ґрунтовно проблеми захисту права власності у практиці Суду викладено в роботах таких юристів: І. М. Арцибасова, Ю. М. Антонян, І. П. Бліщенко, Ю. Ю. Берестневої, І. В. Бобровського, Н. Т. Блатовой та інші.

Формулювання цілей статті. Метою статті є визначення основних підходів європейської правової традиції щодо захисту права власності через рішення Європейського Суду з прав людини.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до ст. 53 Конвенції, загальновизнано, що механізм захисту, передбачений Конвенцією, є субсидіарним до механізму, який зобов'язана забезпечити держава-учасниця Конвенції на національному рівні, оскільки ніщо в Конвенції не може тлумачитись як таке, що обмежує чи нівелює будь-які права людини та основоположні свободи, які можуть бути визнані на підставі законів будь-якої Високої Договірної Сторони чи будь-якою іншою угодою, стороною якої вона є [1].

В практиці Суду також неодноразово зауважувалось, що Конвенція не є застиглим правовим актом, вона відкрита для тлумачення з огляду на потреби сьогодення. Предмет і мета Конвенції як правового акта, що забезпечує захист прав людини, вимагає, щоб її норми трактувались і застосовувались таким чином, щоб зробити її гарантії ефективними і реальними [2, с. 90-91].

У контексті захисту права власності такими гарантіями, на нашу думку, перш за все є сама ст. 1 Першого Протоколу «Захист власності».

Зауважимо, що право власності не було виділене у Конвенції як окреме право, але стаття 1 Першого протоколу передбачила: «Кожна фізична або юридична особа має право мирно володіти

своїм майном. Ніхто не може бути позбавлений своєї власності інакше, як в інтересах суспільства і на умовах, передбачених законом і загальними принципами міжнародного права. Проте попередні положення жодним чином не обмежують право держави вводити в дію такі закони, які вона вважає за необхідне, щоб здійснювати контроль за користуванням майном відповідно до загальних інтересів» [3].

Аналіз практики Суду показує, що Суд розглядає захист права власності саме через тлумачення поняття «власність».

Так, Суд у справі «Кечко проти України» від 8 листопада 2005 р. (Заява № 63134/00) зазначив, що поняття «власності», яке міститься в ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1, має автономне значення, яке не обмежене власністю на фізичні речі і не залежить від формальної класифікації в національному законодавстві: деякі інші права та інтереси, наприклад, борги, що становлять майно, можуть також розглядатись як «майнові права», і, таким чином, як «власність» у цілях вказаного положення. Питання, що потребує визначення, полягає в тому, чи мав відповідно до обставин справи, взятих в цілому, заявник право на матеріальний інтерес, захищений ст. 1 Протоколу № 1 [5].

Варто зазначити, що скарга заявника стосувалась надбавок до заробітної плати. У контексті ст. 1 Протоколу № 1 Суд додав: «Держава може вводити, призупиняти чи закінчити виплату таких надбавок, вносячи відповідні зміни в законодавство. Однак якщо чинне правове положення передбачає виплату певних надбавок і дотримано всі вимоги, необхідні для цього, органи державної влади не можуть свідомо відмовляти у цих виплатах, доки відповідні положення є чинними. Відповідно було порушено ст. 1 Протоколу 1 до Конвенції.» [5].

Разом з тим, у справі «Балан проти Молдови» від 29 січня 2008 р. (Заява № 19247/03) Суд більш ширше розтлумачив поняття «власність», зазначивши наступне: «Власність» може бути або «наявним майном», або майном, включаючи претензії щодо яких заявник може стверджувати, що він чи вона має принаймні «законне сподівання» на отримання ефективного користування правом власності. На відміну від цього, надія на визнання права власності, яке було неможливо здійснити ефективно, не може вважатися «володінням» у значенні ст. 1 Протоколу № 1, а також умовна претензія, яка не витікає в результаті невиконання цієї умови [6].

Оскільки справа «Балан проти Молдови» стосувалася незаконного використання Міністерством Внутрішніх Справ Молдови зробленої заявником фотографії, Суд у контексті ст. 1 Протоколу № 1 нагадав, що ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод застосовується до інтелектуальної власності.

Поряд з цим, варто зазначити, що у практиці Суду є і рішення, в яких суд дійшов висновку, що майновий інтерес за своєю природою є вимогою,

яка може розглядатися як «майно» лише в тому випадку, коли він має достатню підставу у національному законодавстві.

Зокрема, у справі «Воловік проти України» від 6 грудня 2007 року (заява № 15123/03) Суд визнав, що поняття «власність», яке передбачене ч. 1 ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, має автономне значення, яке не обмежується правом власності на матеріальні речі та не залежить від формальної класифікації у національному законодавстві, певні інші права та інтереси, які становлять майно (наприклад заборгованість), можуть також розглядатися як «право на власність» та відповідно як «власність» для цілей цієї статті. Там, де майновий інтерес за своєю природою є вимогою, він може розглядатися як «майно» тільки тоді, коли він має достатню підставу у національному законодавстві або у разі встановлення такого інтересу остаточним судовим рішенням, яке може бути виконано. Суд вважає, що вимоги заявника за українським законодавством щодо страхової виплати та грошової компенсації не можуть розглядатися як «власність» у розумінні ст. 1 Протоколу № 1, оскільки вони не були визнані та закріплені у судовому рішенні, яке набрало законної сили. В українському законодавстві також не передбачені положення, які могли б дозволити зробити висновок, що заявник принаймні, мав легітимні очікування щодо отримання сум, які він вимагав [7].

У справі «Фабрі проти Франції» від 7 лютого 2013 року (заява № 16574/08) Суд прийшов до подібного висновку щодо наявності права на набуття майна. Зокрема, Суд вказав, що стаття 1 Протоколу № 1 не гарантує право набуття майна, зокрема, шляхом успадкування за законом або дарування. Однак поняття «майна» може включати як «дійсне майно», так і майнові цінності, включно з правом вимоги, на підставі чого заявник може стверджувати, що має принаймні «законне очікування» отримати у дійсне володіння право власності. Законне очікування повинно мати «достатню національноправову основу». Також поняття «майно» може поширюватись на отримання певних послуг, яких зацікавлені особи були позбавлені через дискримінаційні умови надання. Разом з тим, очікування на визнання права власності за набувальною давністю, яке протягом достатньо тривалого часу нема можливості ефективно здійснювати, не можна вважати «майном» в розумінні ст. 1 Протоколу № 1; те саме стосується й надання послуги під умовою, яка не була здійснена через невиконання умови. Хоча переважно декларативний характер рішень Суду залишає державам вибір засобів для усунення наслідків порушення, слід водночас нагадати, що вжиття загальних заходів накладає на державу обов'язок сумлінно запобігати новим порушенням, подібним до констатованих у рішеннях Суду. Це накладає на національні суди обов'язок забезпечити, відповідно до конституційного ладу і з повагою до принципу правової визначеності,

повноцінну дію інтерпретованих Судом норм Конвенції [9, с. 43-52].

Проводячи аналіз рішень Суду, які стосуються податкових спорів, можна зробити висновок, що до такої категорії справ Суд також застосовує ст. 1 Протоколу №1 до Конвенції. Суд розглядає незаконне стягнення податків як втручання держави у володіння особи своїм майном чи коштами.

Так, у справі "Інтерсплав" проти України" від 09 січня 2007 року (заява № 803/02) платник податків, спільне підприємство "Інтерсплав", здійснював діяльність із виробництва продукції з використанням переробленого металу, що купується в Україні, придбання якого оподатковувалося ПДВ за ставкою 20 %. Велика частина продукції заявника експортувалася з України за нульовою ставкою ПДВ, тому заявник, на його думку, мав право на відшкодування ПДВ. Заявник стверджував про порушення державою в особі податкових органів Першого протоколу до Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 (Конвенція) через систематичну затримку відшкодування ПДВ. У даній справі Суд визнав порушення статті 1 Першого протоколу, оскільки фактично постійні затримки відшкодування і компенсації у поєднанні із відсутністю ефективних засобів запобігання або припинення такої адміністративної практики, так само як і стан невизначеності щодо часу повернення коштів заявника, порушив «справедливий баланс» між вимогами публічного інтересу та захистом права на мирне володіння майном [8].

Отже, у вказаній справі, Суд прийшов до висновку, що при наявності зловживань в системі оподаткування певною організацією державні органи повинні застосовувати відповідні заходи впливу саме до винного суб'єкта, а не розповсюджувати на інших осіб негативні наслідки.

Аналізуючи рішення Суду, що стосуються захисту права власності можна зробити висновок, що Суд звертає велику увагу на принципи, яких повинна дотримуватись держава при втручанні у право власності.

Зокрема у справі «Зеленчук і Цицюра проти України» від 22 травня 2018 року (Заяви № 846/16 та № 1075/16) Суд зауважив, що будь-яке втручання у здійснення конвенційного права має переслідувати законну ціль. Аналогічно у справах, пов'язаних з позитивним обов'язком, має існувати законне виправдання бездіяльності держави. Принцип «справедливого балансу», притаманний ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції сам по собі передбачає існування загального інтересу суспільства. Крім того, слід нагадати, що різні норми, закріплені у ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції не є окремими, тобто не пов'язаними між собою, та що друга і третя норми стосуються лише конкретних випадків втручання у право на мирне володіння майном. Одним із наслідків цього є те, що існування суспільного інтересу, яке вимагається

відповідно до другого речення, або загального інтересу, посилення на яке міститься у другому пункті, впливає з принципу, встановленого у першому реченні, а отже втручання у здійснення права на мирне володіння майном у розумінні першого речення ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції також повинно переслідувати мету у суспільному інтересі (див. рішення у справі «Алішич та інші проти Боснії і Герцеговини, Хорватії, Сербії, Словенії та Колишньої югославської Республіки Македонії», заява № 60642/08, п. 105) [4].

Аналізуючи рішення у справі «Зеленчук і Цицора проти України», можна виокремити у прецедентній практиці Суду наступні принципи, яких держава повинна дотримуватись при втручанні у право власності – принцип мирного володіння майном, принцип демократичного суспільства, принцип законності та принцип «справедливого балансу». Поряд з цим, Суд у справі «Зеленчук і Цицора проти України» зробив важливий висновок щодо законності мораторію на продаж землі в Україні.

Зокрема, Суд зазначив «оцінка дотримання ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції може стосуватись не лише умов отримання фізичними особами орендної плати за землю та ступеню втручання держави у свободу договору та договірних відносин на ринку оренди, але також існування процесуальних та інших гарантій, які забезпечують, щоб функціонування системи та її вплив на майнові права орендодавця не були свавільними та непередбачуваними (див. рішення у справі «Амато Гаучі проти Мальти» (Amato Gauci v. Malta), заява № 47045/06, п. 58) [4].

З положень статті 1 Протоколу 1 не передбачається обов'язку держави щодо сплати компенсації за втрату особою її майна, але сама по собі вимога дотримуватись справедливого балансу між інтересом особи та суспільним інтересом означає виплату такої компенсації.

В контексті зазначеного, Суд у рішенні по справі «Священні монастирі проти Греції», зазначив, що стаття 1 Першого Протоколу не гарантує права на компенсацію за всіх обставин, оскільки законні цілі в інтересах суспільства можуть зробити необхідними відшкодування в меншому, ніж ринкова вартість, розмірі. Особливими обставинами, що виправдовують менше відшкодування або відсутність компенсації взагалі, можуть бути умови, за яких було придбане майно [14].

Забезпечення принципу справедливого балансу слід розцінювати, як принцип згідно якого втручання у право власності припустиме лише в тому випадку, коли воно передбачає правомірну мету в суспільних інтересах. Поряд з цим, при втручанні у право користування майном необхідно дотримуватись «справедливої рівноваги» між суспільними інтересами та необхідністю дотримання прав людини.

Так, у рішенні Суду справа «"Імобільяре Саффі" проти Італії» від 28 липня 1999 року (заява № 22774/93) Суд наголосив на тому, що втручання,

особливо коли воно має розглядатися в контексті частини другої статті 1 Протоколу № 1, має забезпечити «справедливу рівновагу» між вимогами загальних інтересів і вимогами захисту основних прав людини. Важливість забезпечення цієї рівноваги відбивається в структурі статті 1 загалом, а отже, й у частині другій. Має бути розумне співвідношення між засобами, що використовуються, і поставленою метою. З'ясовуючи, чи дотримано цієї вимоги, Суд визнає, що держава має право користуватись широкими межами свободи розсуду як у виборі засобів примусового виконання наказів, так і у з'ясуванні виправданості наслідків такого виконання наказів у світлі загальних інтересів – виконання, що спрямоване на досягнення мети, поставленої даним законом. У таких сферах, як житлова, що відіграє центральну роль у забезпеченні добробуту й економічної політики в сучасному суспільстві, Суд поважатиме законодавчі рішення, якщо вони відповідають загальним інтересам і ґрунтуються на чітко сформульованому розумному вмотивуванні (див. рішення у справі «Меллахер та інші проти Австрії» (Mellacher and Others v. Austria), заяви №№ 10522/83; 11011/84; 11070/84, рішення від 19 грудня 1989 р., п. 48, та у справі «Шассанью та інші проти Франції» (Chassagnou and Others v. France) [GC], від 29 квітня 1999 р., заяви №№ 25088/94, 28331/95 та 28443/95, п. 75) [11].

Необхідно також звернути увагу на те, що дискримінаційні заходи щодо обмеження права мирно володіти майном не можуть відповідати загальному (суспільному) інтересу. Зокрема, в контексті зазначеного інтерес становить позиція Суду у справі «Маркс проти Бельгії» від 13 червня 1979 року. У даній справі Суд розглядав застосування бельгійського спадкового законодавства. У ньому проводилось розмежування між правом на спадкування дітей, народжених у шлюбі, та позашлюбних дітей. Згідно з аргументами Уряду Бельгії, право на мирне володіння майном було легітимно обмежено з міркувань загального інтересу. Відхиляючи аргументи Уряду Бельгії, Суд зазначив про дискримінаційний характер обмеження і вказав, що дискримінаційне обмеження не є розумним, а, відтак, не може вважатися легітимним [13].

Важливий висновок щодо принципу «належного урядування» Суд зробив у справі «Рисовський проти України» від 20 жовтня 2011 року (заява № 29979/04). Так, Суд визнав низку порушень пункту 1 статті 6 Конвенції, статті 1 Першого протоколу до Конвенції та статті 13 Конвенції у справі, пов'язаній із земельними правовідносинами; в ній також викладено окремі стандарти діяльності суб'єктів владних повноважень, зокрема, розкрито елементи змісту принципів «доброго урядування». Так, Суд зазначив, що принцип «належного урядування», як правило, не повинен перешкоджати державним органам виправляти випадкові помилки, навіть ті, причиною яких є їхня власна недбалість (див. зазначене вище рішення у справі «Москаль проти

Польщі» (Moskal v. Poland), п. 73). Будь-яка інша позиція була б рівнозначною, *inter alia*, санкціонуванню неналежного розподілу обмежених державних ресурсів, що саме по собі суперечило б загальним інтересам (див. там само). З іншого боку, потреба виправити колишню «помилку» не повинна непропорційним чином втручатися в нове право, набуте особою, яка покладалася на легітимність добросовісних дій державного органу (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pinc v. the Czech Republic), заява № 36548/97, п. 58, ECHR 2002-VIII). Іншими словами, державні органи, які не впроваджують або не дотримуються своїх власних процедур, не повинні мати можливість отримувати вигоду від своїх протиправних дій або уникати виконання своїх обов'язків (див. зазначене вище рішення у справі «Лелас проти Хорватії» (Lelas v. Croatia), п. 74). Ризик будь-якої помилки державного органу повинен покладатися на саму державу, а помилки не можуть виправлятися за рахунок осіб, яких вони стосуються (див., серед інших джерел, *mutatis mutandis*, зазначене вище рішення у справі «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pinc v. the Czech Republic), п. 58, а також рішення у справі «Гаші проти Хорватії» (Gashi v. Croatia), заява № 32457/05, п. 40, від 13 грудня 2007 року, та у справі «Трго проти Хорватії» (Trgo v. Croatia), заява № 35298/04, п. 67, від 11 червня 2009 року). У контексті скасування помилково наданого права на майно принцип «належного урядування» може не лише покладати на державні органи обов'язок діяти невідкладно, виправляючи свою помилку (див., 137 наприклад, рішення у справі «Москаль проти Польщі» (Moskal v. Poland), п. 69), а й потребувати виплати відповідної компенсації чи іншого виду належного відшкодування колишньому добросовісному власникові (див. зазначені вище рішення у справах «Пінкова та Пінк проти Чеської Республіки» (Pincova and Pinc v. the Czech Republic), п. 53, та «Тоскуце та інші проти Румунії» (Toscuta and Others v. Romania), п. 38) [12].

Таким чином, згідно рішень Суду грань між загальним та суспільним інтересом є умовною. У практиці Суду відсутня чітка вказівка, що для визначення законності втручання у володіння майном необхідно використовувати загальний або суспільний інтерес.

Аналізуючи рішення Суду, можна зробити висновок, що Суд звертає особливу увагу на розумну пропорційність між застосованими засобами та переслідуваною метою при втручанні у власність. Саме з позиції розумної пропорційності між застосованими засобами та переслідуваною метою при втручанні у власність Суд у справі «Світ розваг, ТОВ та інші проти України» від 27 червня 2019 р. (заяви № 13290/11 та дві інших) зазначив, що у будь-якому випадку тлумачення національного права національними судами означало, що розсуд виконавчої влади не обмежувався ніяким правилом, яке указувало б з

достатньою чіткістю обсяг та умови його здійснення. Тому воно не забезпечувало значної міри захисту проти свавілля. Цих міркувань достатньо для того, щоб Суд зробив висновок, що національні правові положення не дотримували вимоги якості «закону» і, таким чином, що зупинення дії ліцензії не було законним. Встановлений принцип прецедентного права Суду полягає в тому, що оскільки свобода розсуду законодавчого органу при реалізації соціальної та економічної політики є широкою, Суд поважатиме рішення законодавчого органу стосовно того, що є предметом інтересу громадськості, якщо це рішення не буде явно безпідставним. Суд погоджується з висновком національних органів влади про те, що заборона переслідувала загальний інтерес та служила законній меті запобігання злочинності, у тому числі злочинності неповнолітніх, ухилення від сплати податків та сприяла боротьбі з залежністю від азартних ігор. Проте Суд повторює, що ст. 1 Протоколу № 1 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) вимагає, щоб для усіх втручань існували розумна пропорційність між застосованими засобами та переслідуваною метою. Цей справедливий баланс буде порушений, якщо відповідна особа повинна буде нести індивідуальний та окремий тягар [10].

Поряд з цим існує взаємозв'язок між статтею 1 Протоколу № 1 та іншими статтями Конвенції, адже питання, що виникають у зв'язку з користуванням своїм «майном», також можуть стосуватися інших статей Конвенції.

Аналізуючи рішення ЄСПЛ, варто зазначити, що ряд справ розглянутих ЄСПЛ стосуються як статті 8 Конвенції, так і статті 1 Протоколу № 1 мають відношення до житла. Зокрема, у справі *Surugiu v. Romania* ЄСПЛ дійшов висновку, що може існувати дублювання понять «власність» та поняття «житло» та згідно зі ст. 1 Протоколу № 1, проте наявність «житла» не залежить від існування права або інтересів щодо нерухомого майна.

Також, в рішеннях Суду спостерігається взаємозв'язок між статтею 1 Протоколу 1 та іншими статтями Конвенції: ст. 2 - право на життя, ст. 3 - заборона катування, ст. 4 - заборона рабства і примусової праці, ст. 6 - право на справедливий суд, ст. 7 - ніякого покарання без закону, ст. 8 - право на повагу до приватного і сімейного життя, ст. 10 - свобода вираження поглядів, ст. 11 - свобода зібрань та об'єднання, ст. 13 - право на ефективний засіб юридичного захисту, ст. 14 - заборона дискримінації.

Висновки.

Україна, визнавши норми Конвенції і практику Суду джерелом права, взяла на себе обов'язки дотримання конвенційних гарантій у сфері захисту прав людини й основоположних свобод.

Проте, брак розуміння гарантій прав і свобод людини має місце у національній правозастосовній діяльності, оскільки остаточність судових рішень Суду та обов'язковість їх виконання слід

розглядати як найважливішу загальну умову гарантування прав і свобод людини.

Виходячи з проведеного дослідження, резюмуємо що:

Суд діє за принципом автономності тлумачення понять і у своїй практиці самостійно встановлює визначення досліджених питань;

Суд має власне розуміння концепції власності;

Суд розглядає категорію «майно» як те, яке можуть становити як наявне майно, так і активи та вимоги, стосовно яких особа може стверджувати, що вона має сподівання на реалізацію майнового права.

Дійсно, на нашу думку, Суд значно розширив розуміння власності і «майна» в значенні статті 1 Першого протоколу, проте не можна назвати жодного права чи свободи людини, які б встановив Суд щодо розвитку положень Конвенції.

Крім того, аналізуючи практику Європейського суду, у контексті Європейської конвенції, можна зробити ще один висновок, що розуміння власності, майна, постійно розширюється. Цьому безумовно сприяє позиція Європейського суду, який постійно повторює, що «власність, у розумінні Конвенції та Протоколу до неї, це самостійне явище, яке жодним чином не пов'язане із національним його розумінням та має тлумачення незалежне від національного.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04 листопада 1950 року. Урядовий кур'єр. 2010. № 215.

2. Туманов В.А. Європейський Суд з прав людини: нарис організації та діяльності. Норма. 2001. с.90-91.

3. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Рада Європи; Протокол від 20.03.1952 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 (дата звернення 05 червня 2020 року).

4. Рішення ЄСПЛ у справі «Зеленчук і Цюцюра проти України» від 22 травня 2018 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79 (дата звернення 06 червня 2020 року).

5. Рішення ЄСПЛ у справі «Кечко проти України» від 8 листопада 2005 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_025 (дата звернення 06 червня 2020 року).

6. Рішення ЄСПЛ у справі «Балан проти Молдови» від 29 січня 2008 р. URL: http://www.nsj.gov.ua/files/15296531171517493988%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80D0%BD%D0%B8%D0%BA%20D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B_30.01.2018%20D0%BD%D0%B0%20D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf (дата звернення 06 червня 2020 року).

7. Рішення ЄСПЛ у справі «Воловік проти України» від 6 грудня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_336 (дата звернення 10 червня 2020 року).

8. Рішення ЄСПЛ у справі "Інтерсплав" проти України" від 09 січня 2007 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_194 (дата звернення 10 червня 2020 року).

9. Сидорова Л.В. Захист права власності в практиці Європейського Суду з прав людини. Видавничий Дім «Ратіо Дециденді». 2019. с. 43-52.

10. Рішення ЄСПЛ у справі «Світ розваг, ТОВ та інші проти України» від 27 червня 2019 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e05 (дата звернення 10 червня 2020 року).

11. Рішення ЄСПЛ у справі «"Імобільяре Саффі" проти Італії» від 28 липня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075 (дата звернення 10 червня 2020 року).

12. Рішення ЄСПЛ у справі «Рисовський проти України» від 20 жовтня 2011 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854 (дата звернення 10 червня 2020 року).

13. Рішення ЄСПЛ у справі «Маркс проти Бельгії» від 13 червня 1979 року. URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_Marckx_v_Belgium_13_06_1979.pdf (дата звернення 11 червня 2020 року).

14. Рішення ЄСПЛ у справі «Священні монастирі проти Греції» від 09.11.1994 року. URL: http://european-court.eu/uploads/ECHR_The_Holy_Monasteries_v_Greece_09_12_1994.pdf (дата звернення 11 червня 2020 року).

References

1. Konvenciya pro zahist prav lyudini i osnovopolozhnykh svobod vid 04 listopada (1950) [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. Uryadovij kur'er (2010, №215) [in Ukrainian].

2. Tumanov V.A. (2001). Yevropeys'kyy Sud z prav lyudyny: narys orhanizatsiyi ta diyal'nosti [European Court of Human Rights: an outline of the organization and activities]. Norma.

3. Protokol do Konventsiyi pro zakhyst prav lyudyny i osnovopolozhnykh svobod [Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms]. (1952, March 20) Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535 [in Ukrainian].

4. Rishennya YESPL u spravi «Zelenchuk i Tsyutsyura proty Ukrainy» vid 22 travnya 2018 roku [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Zelenchuk and Tsyutsyura v. Ukraine of 22 May 2018]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c79 [in Ukrainian].

5. Rishennya YESPL spravi «Kechko proty Ukrainy» vid 8 lystopada 2005 r. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Kechko v. Ukraine of 8 November 2005]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_025 [in Ukrainian].

6. Rishennya YESPL u spravi «Balan proty Moldovy» vid 29 sichnya 2008 r. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Balan v. Moldova of 29 January 2008]. Retrieved from: <http://www.nsj.gov.ua/files/1529653117>

1517493988%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%80%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D1%8C%20%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B_30.01.2018%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%B0%D0%B9%D1%82.pdf [in Ukrainian].

7. Rishennya YESPL u spravi «Volovik proty Ukrainy» vid 6 hrudnya 2007 roku [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Volovik v. Ukraine of 6 December 2007]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_336 [in Ukrainian].

8. Rishennya YESPL u spravi "Intersplav" proty Ukrainy" vid 09 sichnya 2007 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Intersplav v. Ukraine of 9 January 2007]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_194 [in Ukrainian].

9. Sidorova L.V. (2019) Zakhyst prava vlasnosti v praktytsi Yevropeys'koho Sudu z prav lyudyny [Protection of property rights in the case law of the European Court of Human Rights]. Vydavnychyy Dim «Ratio Detsidendi»

10. Rishennya YESPL u spravi «Svit rozvah, TOV ta inshi proty Ukrainy» vid 27 chervnya 2019 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Entertainment World, LLC and others against Ukraine" of June 27, 2019]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_e05 [in Ukrainian].

11. Rishennya YESPL u spravi «"Immobil'yare Saffi" proty Italiyi» vid 28 lypnya 1999 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in

the case "Immobiliare Saffi v. Italy" of 28 July 1999]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/980_075 [in Ukrainian].

12. Rishennya YESPL u spravi «Rysovs'kyu proty Ukrainy» vid 20 zhovtnya 2011 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Rysovsky v. Ukraine of 20 October 2011.]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_854 [in Ukrainian].

13. Rishennya YESPL u spravi «Marks proty Bel'hiyi» vid 13 chervnya 1979 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case of Marx v. Belgium of 13 June 1979.] Retrieved from: http://europeancourt.eu/uploads/ECHR_Marckx_v_Belgium_13_06_1979.pdf [in Ukrainian].

14. Rishennya YESPL u spravi «Svyashchenni monastiri proty Hretsiyi» vid 09.11.1994 roku. [Judgment of the European Court of Human Rights in the case "Sacred Monasteries v. Greece" of November 9, 1994]. Retrieved from: http://europeancourt.eu/uploads/ECHR_The_Holy_Monasteries_v_Greece_09_12_1994.pdf. [in Ukrainian].

Відомості про автора

ТОМЛЯК Таїса Сергіївна – асистент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3).

ТОМЛЯК Таїса - Assistant of the Department of Law, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3 Soniachna Str).

ТОМЛЯК Таїса Сергеевна – асистент кафедри права, Вінницький національний аграрний університет (21008, г. Вінниця, ул. Солнечная, 3).